

Din momentul în care am emigrat în Statele Unite și până acum, 39 de ani mai târziu, oamenii de aici m-au tot întrebat: „Cum ai scăpat din România?”. La început răspundeam: „România m-a vândut Israelului și Israelul m-a cumpărat”, ceea ce stârnea totdeauna râsul sau, uneori, uimirea... Într-o zi, cineva m-a corectat: „Vreți să spuneți că Israelul v-a cumpărat libertatea” - a spus el. Așa că în anii următori eu răspundeam: „Libertatea mea a fost cumpărată de guvernul israelian. Mama mea și cu mine am fost o parte dintr-un aranjament secret între România și Israel”... Toată lumea știa de acest aranjament, atunci când mama și cu mine am primit aprobarea de a pleca, fiecare numai cu o valiză, în 1965.

Dar până la publicarea cărții „Răscumpărarea evreilor: istoria unei extraordinare tocmele secrete între România și Israel”, noi nu știam prea mult. Ce știam, erau mai mult zvonuri. Auzisem că Israelul plătea 5.000 de dolari de persoană. Acum știu că prețul varia, în funcție de instruirea și statutul profesional al fiecărei persoane, de la 2.000 la 5.000 de dolari. Cartea lui Ioanid e o superbă sursă de informare pentru cei care sunt interesați de supraviețuirea comunismului în anii '80...

În 1946, când m-am născut, România se afla sub dictatura lui Gheorghiu-Dej, un stalinist devotat care trimitea disidenții în lagăre de muncă forțată și nu ezita să își asasineze rivalii politici. În 1952, la cererea lui Stalin, Gheorghiu-Dej și-a arestat ministrul de externe, pe Ana Pauker, unul dintre liderii comuniști români, care se întâmpla să fie și evreică. Deși Pauker întorsese spatele religiei ei, fratele său, Zalman Robinson, era un evreu ortodox, care, conform lui Ioanid, „o ruga să acorde sioniștilor, în special sioniștilor religioși, posibilitatea de a emigra și care a fost activ în încercarea de a obține eliberarea sioniștilor arestați”. Pauker, fiind o bună marxistă, respingea însăși ideea unui stat evreiesc, dar, cu toate acestea, a aprobat emigrarea a 100.000 de evrei în Israel. În anul în care ea a fost demisă, emigrarea evreilor a încetat brusc.

În 1920, în România, germanii, creștinii unguri și evreii alcătuiau aproape o treime din populația României, care avusese înainte o populație aproape omogenă. Familia mea nu a intrat în acest amestec de populații până în 1940. Bunicii mei, care trăiau în partea maghiară a Transilvaniei, au avut buna inspirație de a trece în România într-o perioadă în care evreii unguri erau deportați în lagărele de concentrare. Ironie a soartei, ei s-au stabilit în România, alături de etnici germani care au fost printre primii simpatizanți ai nazismului. Eu am crescut la Sibiu.

formă de antisemitism a apăsât asupra vieții mele de la început. La 16 ani, când am început să scriu poezii, membrii cenaclului din Sibiu mi-au cerut să adopt un pseudonim literar care să sune mai puțin evreiesc decât numele meu originar. Care era Perlmutter. Ascultător, eu m-am rebotezat Șteiu, un cuvânt care în română înseamnă stâncă sau piatră.

(Andrei Codrescu explică pe larg dorința lui de a pleca și a se afirma în străinătate, asemenea altor literați evrei care emigraseră înainte de război, sentimentul de opresiune politică pe

Dan, pentru a-l înlătura pe Jacober și a continua tratativele în numele statului Israel.

De-a lungul anilor, Dan - pe care Ioanid îl descrie doar ca un simplu evreu basarabean - a ajuns unul dintre cei mai importanți agenți operativi ai Mossad-ului în spatele Cortinei de Fier. Traversând continentul cu geanta sa Samsonite, el se întâlnea cu lideri comuniști la diferite ambasade românești. La cererea lui Ceaușescu, Dan plătea la început în dolari cash pentru fiecare evreu, adesea mergând la aceste întâlniri cu câte o jumătate de milion de dolari. Dar, la mijlocul anilor '70, Germania a lansat și ea un program asemănător de răscumpărare a etnicilor nemți, ceea ce l-a făcut pe Ceaușescu să declare: „Evreii, germanii și petrolul sunt cele mai bune mărfuri de export pe care le avem”.

Plecarea evreilor din Sibiu a fost un prilej pentru toți protejații regimului de a-și însuși bunurile acestora. Mama mea a cedat micul ei atelier fotografic, cu tot echipamentul, unui maior de Securitate și micul nostru apartament, cu toată mobila și vesela, unui bandit de funcționar de nivel mijlociu... Cu trecerea timpului, Ceaușescu cerea tot mai mulți bani pentru fiecare emigrant, dar erau tot mai puțini evrei și germani în țară. Dacă regimul lui tiranic ar fi supraviețuit, probabil că el și-ar fi golit țara de toți cetățenii ei, inclusiv români și unguri, transformând pe oricine în evreu sau german.

Mama și cu mine nu am ajuns în Israel. Noi am stat în tranzit șase luni la Roma, până când un prieten al mamei a aranjat să ajungem în America. Dar eu nu am uitat niciodată că Israelul a cumpărat ceva înfinit de prețios pentru mine: libertatea mea.

Pentru mine nu era nimic dezgustător în această tranzacție. România comunistă era binecuvântată cu o corupție levantină, un fel de atitudine de *modus-vivendi*, în care fiecare era coruptibil și fiecare era mai uman ca urmare a acestei situații. Din cauza asta, eu nu m-am opus niciodată unui anumit grad de corupție. Asta fiindcă eu îi datorez viața.

* Andrei Codrescu este comentator la Radioul Național Public din S.U.A., scriitor și „McCurdy Distinguished Professor of English” la Universitatea din Louisiana.

Cum am scăpat din România în timpul Războiului rece

Fragmente din eseul scriitorului ANDREI CODRESCU*, după citirea cărții lui Radu Ioanid, „Răscumpărarea evreilor”

Cred că, după război, mama mea a fost alături de femeile germane, vecine cu noi, ai căror soți au murit pe frontul rusesc sau în lagăre și pentru a căror suferință avea compasiune. Mama lucra ca tipograf într-un vechi atelier german, iar în lipsa ei se ocupa de mine o femeie cumsecade, pe nume Ilse. Deasupra patului ei se aflau două portrete ale băieților săi, în uniforme SS. Ambii muriseră în război.

Aș exagera să spun că vreo formă deschisă de antisemitism m-a făcut să plec din România. În timpul copilăriei mele, pur și simplu rămăseseră prea puțini evrei în țară ca să inspire o campanie organizată de discriminare. Dar, deși regimul stalinist, firește, nega că în România ar exista vreo animozitate etnică, o simplă și instinctivă

care îl resimțea, faptul că abia la 19 ani a aflat de la mama lui că e evreu, tatăl său fiind creștin, plecarea lui în 1965).

Plecarea evreilor a fost negociată - așa cum se arată în cartea lui Ioanid -, în anii deceniului șase, de Henry Jacober, un evreu ungar care trăia la Londra. El și-a asumat rolul de reprezentant al evreilor care locuiau în Vest și negocia răscumpărarea rudelor acestora. La început, Jacober plătea cash pentru fiecare emigrant. Ulterior, guvernul român a preferat să fie plătit în vite de rasă olandeze. După cum arată Ioanid, autoritățile israeliene au fost „iritate”, când au aflat de afacerea lui Jacober. David Ben Gurion a trimis, în 1961, un reprezentant oficial, pe Shaike

Interviu cu directorul T.E.S., regizorul HARRY ELIAD

„Bucuria reîntâlnirii cu spectatorii israelieni”

„Teatrul rămâne un mod de viață și viața are nevoie de teatru”. Au fost primele cuvinte ale directorului T.E.S., regizorul Harry Eliad, recent întors, împreună cu o trupă a teatrului, din Israel.

- Ce a însemnat acest turneu pentru dvs.?

- Un foarte util schimb de experiență cu oameni care fac teatru idiș în Israel, bucuria reîntâlnirii cu spectatorii israelieni. Dar, mai întâi de toate, trebuie să vă spun că acest turneu nu s-ar fi putut realiza fără sprijinul primarului general al Capitalei, Adrian Videanu, și al directorului Direcției de Cultură a Primăriei Capitalei, Marius Păunița, care ne-a și însoțit.

- Deși e Hanuca, o să zic „Ma Niștana”: prin ce se deosebește acest turneu de altele?

- Turneul a marcat 131 de ani de la înființarea, în România, a primului teatru idiș din lume. A avut loc o importantă întrunire la Institutul Național de Limbă Idiș, unde au vorbit directorul Institutului, Meleh Zvi, și atașatul cultural al Ambasadei Române la Tel Aviv, Șerban Octavian. Personal - am ținut o prelegere despre „Destinul teatrului idiș: trecut, prezent și viitor”. Au mai fost întâlniri cu reprezentanți ai H.O.R., ai Alialei române.

- Câteva nume?

- Doina Meisseles, Jean Eskenazy, Andrei Strihan...

- La ce vă refereați când ați amintit de un schimb de experiență?

- La discuțiile cu actori importanți ai teatrului idiș din Israel, Carol Feldman, Anuța Rieber ș.a., despre unul dintre spectacolele, considerate de toată presa israeliană de limba română ca fiind de mare modernitate: musicalul „Menachem Mendel, om de afaceri”.

- O caracterizare generală?

- Spectacolele s-au jucat cu casa închisă în toate cele zece orașe israeliene incluse în turneu, iar pentru a afla despre succesul lor - e destul să răsfoiți presa israeliană și să vedeți ce-au scris cronicari de teatru despre noi.

- La ce lucrați în prezenți?

- La „Ghimpele Netotul”, după proza cu același nume de Bashevis-Singer, în adaptarea și regia lui Moshe Yassur.

- Succes, în continuare, și „Hanuca Sameah”!

IULIA DELEANU

NICOLAE LABIȘ - jumătate de secol de la plecarea poetului spre eternitate

În glorioasa captivitate a istoriei literare

Trecerea timpului a afectat prea puțin imaginea constituită despre Nicolae Labiș, de astru ridicat aproape fulgerător pe firmamentul liricii, perceput astfel de opinia publică încă înaintea apariției volumului de debut *Primele iubiri* (1956) [...]. Avea o curiozitate intelectuală ieșită din comun, citea frenetic fără a ține socoteala interdicțiilor instaurate abuziv în epocă, ba chiar bravând restricțiile dogmatice, condus de intuiții orientative excepționale către setul valorilor fundamentale: Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, exact cei hăituiți, ostracizați de cenzura oficială [...]. Iși asuma riscurile dintr-o conștiință sintetizată în titlul volumului imediat următor: *Lupta cu inerția*. Elogiile inițiale s-au multiplicat, pe bună dreptate, poetul a fost asemuit, cum însuși abia îndrăznise să se viseze, cu Esenin, cu Rimbaud, și aura legendei a prins, treptat, să-i înfășoare memoria.

Consacrarea i-au adus-o edițiile îmbogățite cu texte găsite în arhiva personală, trecută în custodia familiei, alte ieșite la iveală după explorări tenace în perioadele vremii, integrate în serii prestigioase, cum ar fi „Biblioteca pentru toți” sau „Mari scriitori români”, de largă audiență. Cele mai autorizate instanțe critice, de la G. Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu la Paul Georgescu, Mihail Petroveanu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion au remarcat originalitatea viziunii despre lume promovată în creația majoră a lui Labiș și rolul său benefic în depășirea dilematismului șablonard impus în acei ani de tutelă proletcultistă [...]. Majoritatea interpreților a căzut de acord cu privire la autenticitatea lirismului propulsat în versurile poetului. De o subliniată apreciere s-a bucurat propensiunea lui spre refacerea unor mituri autohtone cu bătaie lungă [...]. (In „Observator cultural”, nr. 94/14-20 dec. 2006)

GEO ȘERBAN

Un eretic

- Fragment -

[...] Lângă el, m-am defanatizat, nepierzând credința în Marx. Noi în de noi, am văzut cu ochi mari și neînsăimintăți cum cresc „sub cerul ud și negru”, când „nervii sar ca dracii” - îndoiala, îndoielele, și nu le-am refuzat, căutând noi certitudini; nici o grabă demagogic-umanistă în descoperirea lor; nici o îndoială că le vom descoperi, folosind la maximum dreptul la eroare. Labiș era obsedat de acest drept la eroare - până unde se întinde, cu ce se echilibrează, câtă răspundere și câtă spontaneitate, cât natural și cât supranatural se pot doza ca artistul să nu ajungă „blindat” până la desfigurare, dar nici vulnerabil până la disperare pustie. Vanitate și concesiune, supunere și nesupunere, viclenie și „conștiință curată”, partinitate și falsitate, dezgust la minciună în artă și voluptate în a striga cu orice risc ce crezi - toate aceste întrebări care au rămas fundamentale și vor rămâne pentru orice artist din cauza circumstanțelor (adică a acelei sume de împrejurări, care prezidează de veacuri la eternitatea unui singur vers sau a tuturor versetelor biblice), toate aceste îndelungi ezitări noi le-am descoperit prin Labiș, cu el, acestuia au fost „primele noastre iubiri” vinovate, foarte vinovate, într-atât încât și astăzi mai trăiesc „culpa” unei zile în care aceste întrebări mă părăsesc [...]. (Din volumul „Nicolae Labiș - Album memorial”, editat de „Secolul 20”)

RADU COSAȘU